

**JAROHATLANGANDA BIRINCHI TIBBIYYORDAM KO'RSATISH
USULLARI**

Namangan muhandislik-qurilish instituti stajyor-o'qituvchisi

Mo'minjonov Nozimjon Ne'madjon o'g'li

mominjonovnozimjon94@gmail.com

+998999720717

Annotatsiya: *Ushbu maqolada elektr to'ki tasir etganda birinchi yordam ko'rsatish, zaharlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, kuyganda birinchi yordam ko'rsatish, kimyoviy kuyish oqibati hamda oldini olish chora yadbirlari haqida so'z borgan.*

Kalit so'zlar: *valeryanka, sun'iy nafas berish, kaliy permanganat, kimyoviy kuyish.*

Insonlarni kuchlanish ostidagi mashina, mexanizm va quril malarning tok o'tkazuvchi qismlariga tegishi muskulni ixtiyorsiz ravishda qisqarishiga olib keladi va bu holatdan jarohatlangan shaxsning o'zi chiqa olmaydi. Bunday holatda birinchi navbatda elektr tokini ajratish talab etiladi. Agarelekt shkaflari uzoqda joylashgan bo'lsa, elektr simini quruq yog'och dastali bolta yoki boshqa jihoz bilan uzish lozim. Elektr toki ajratilgach jarohatlangan shaxsni qulay va yumshoq o'rindiqqa yotqizish va puls urishini, nafas olishini, ko'z qorachig'i holatini tekshirish hamda bir vaqtda shifokorga xabar berish zarur. Jarohatlangan kishi hushsiz yoki hushida bo'lishi, lekin puls urishi va nafas olishi mavjud bo'lishi mumkin. Agar puls urishi va nafas olishi mavjud bo'lib, u hushida bo'lmasa, kiyimlarini yechish, tozahavo kirishini ta'minlash, yuziga suv purkash va tanasini isitish kerak. Jarohatlangan shaxs hushsiz bo'lib, puls urishi va nafas olishi sezilmasa, unga sun'iy nafas berish hamda yuragini massaj qilish kerak.

Sun'iy nafas «og'izdan og'izga» yoki «og'izdan burunga» berilishi mumkin. Bu usullar boshqa usullarga nisbatan samarali usul hisoblanadi. Unda jarohatlangan

shaxsning o'pkasiga boshqa usullarga nisbatan 4 barobarko'p havo yuboriladi.

Sun'iy nafas berishdan oldin jarohatlangan shaxs yelkatomoni bilan yotqizilishi, undagi siqib turgan kiyimlar, galstuk, sharf va shu kabilar yechilishi, og'iz ko'piklardan tozalanishi kerak. Agar og'iz qattiq yopiq bo'lsa, ikkala qo'lning to'rt barmog'ini jarohatlangan shaxsning boshi orqasiga qo'yib, ikkala bosh barmoq bilan og'zini ochish kerak. Keyin chuqur nafas olib, og'izni og'izga qo'yib, jarohatlangan shaxsning burnini qisib kuchli havo puflash lozim. Havo puflashda marli, ro'molcha yoki maxsus nafas olish trubkasidan foydalanish mumkin. *Sun'iy nafas berish chastotasi minutiga 10–12 marta bo'lishi kerak.*

Agar jarohatlangan shaxsning ko'z qorachig'i kengaygan va puls urishi sezilmasa, uning qon aylanishini tiklash maqsadida sun'iy nafas berish bilan birgalikda yurakni massaj qilish lozim. Massaj *qilishda* o'ng qo'lning kafti jarohatlangan shaxsning ko'krigiga qo'yiladi va tez-tez (*minutiga 60 marta*) bosiladi. Tananing pastki qismlari joylashgan vena qon tomirlaridagi qonni yurakka kelishini tezlatish maqsadida oyoqni 0,5 m gacha yuqoriga ko'tarib qo'yish mumkin. *Agar bu yordamlarni bir kishi bajarayotgan bo'lsa 2–3 marta sun'iy nafas bergach, 10–12 marta yurakni tashqi massaj qilish tavsiya etiladi.* Jarohatlangan shaxsning o'ziga kelganini nafas olishini tiklanishi, rangini qizarishi, ko'z qorachig'ini qisqarishi kabi belgilardan bilib olish mumkin. Buni tekshirish uchun massajni 2–3 sek to'xtatib turish mumkin. Agar jarohatlangan shaxsda o'ziga kelish holatlari kuzatilmasa, sun'iy nafas berish va yurak massajini shifokor kelgungaqadar davom ettirish kerak.

Zaharlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish

Zaharli kimyoviy moddalar kishi organizmiga nafasolish yo'llari, teri va og'iz orqali ta'sir etishi mumkin. Zaharlanishning tashqi belgilari kimyoviy moddalarning zaharlilik xususiyatiga bog'liq. Ko'pincha zaharlanishda oshqozon og'rishi, qayd qilish muskullarini ixtiyorsiz qisqarishi, bosh og'rig'i, umumiy kamdarmonlilik, hushidan ketish kabi holatlar kuzatiladi.

Zaharlanganda birinchi navbatda zaharli moddalar ta'sirini bartaraf etish, jarohatlangan shaxsni siqib turgankiyimlarini yechish, toza havoga olib chiqish va

shifokorga xabar berish lozim.

Agar zaharli modda og'iz orqali oshqozonga tushgan bo'lsa, kaliy permanganat («margansovka»)ning iliq suvdagikuchsiz eritmasidan bir necha stakan ichirish va qayd qildirish (2–3 marta) kerak. Yoki 1–2 osh qoshiq suyuq magneziyni bir stakan suvga solib ichirish kerak. Qorinda qattiq og'riq bo'lsa isitgich («grelka») qo'yish lozim.

Agar zaharli modda teriga tushsa, uni yumshoq material bilan artib tozalab, suv bilan yuvib, ichimlik sodasining 2% li eritmasi yordamida ishlov berish kerak.

Zaharli gazlar, masalan, uglerod oksidi, atsetilen,benzin bug'i va boshqalar kishi organizmiga nafas olish yo'llari orqali ta'sir etsa, bosh og'rig'i, quloqda shovqin,bosh aylanishi, qayd qilish, ko'ngil aynishi, nafas olishog'irlashishi, ko'z qorachig'i kengayishi, hushdan ketish hollari yuz berishi mumkin. Bunday vaqtlarda zaharlangan kishini toza havoga olib chiqib, kislorodli yostiqdan kislorod berish kerak. Nafas olishi sezilmaganda esa sun'iy nafasberish zarur. Zaharlangan shaxsda kuchli yo'tal kuzatilsa,novshadil spirt hidlatish, ichimlik sodasi qo'shilgan sut, achchiq shirin choy yoki nafas berish, agar iloji bo'lsa, ko'krakka («gorchichnik») qo'yish kerak. Agar zaharli modda ko'zga tushsa bir stakan suvga bir choy qoshiq soda solib ko'zni yuvish lozim.

Kuyganda birinchi yordam ko'rsatish

Kuyish termik, kimyoviy va elektrik bo'lishi mumkin. Ular og'irlik darajasiga ko'ra 4 *darajaga bo'linadi*: 1-darajali kuyishda teri qizarib, shishadi; 2-darajali kuyishda

- suv pufaklari hosil bo'ladi; 3-darajali kuyishda - teri jonsiz, ya'ni sezish qobiliyatini yo'qotgan holda bo'ladi; 4-darajali kuyishda - teri qorayadi, muskullar, suyaklar shikastlanadiva qurib qoladi.

Termik va elektrik kuyishda kuygan joyga qo'l tekkizish, maz, yog', ichimlik sodasi surtish, yopishib qolgan kiyim parchasini yulib olish, hosil bo'lgan pufaklarniyorish mumkin emas. Birinchi darajali kuyishda kuygan joyni sterillangan bog'ich bilan bog'lash kerak. Tana og'ir kuyganda kuygan kishini toza choyshab bilan o'rash, choy ichirish va shifokor kelguncha tinchlik berish kerak.

Agar kuygan kishining puls urishi sekinlashsa, 15–20 tomchi valeryanka ichirish zarur. Kuygan yuzni sterillangan marli bilan yopib qo'yish lozim.

Ko'z kuyganda 1 stakan suvga 1 choy qoshiq bor kislotasi solib, sovuq holda ko'zga bosish darkor.

Kimyoviy kuyish oqibati ko'pincha kuydiruvchi kimyoviy moddani ta'sir etish vaqtiga bog'liq bo'ladi. Shu sababli bunday kuyishda birinchi yordam ko'rsatishda dastlab ushbu modda konsentratsiyasini va ta'sirini susaytirish lozim. Buning uchun kislota yoki ishqor ta'sir etgan joy 15–20 minut toza suvda yuvilishi kerak. Agar kuyish kislota ta'sirida bo'lsa, bir stakan suvga bir choy qoshiq ichimlik sodasi, ishqor ta'sirida bo'lsa, bir stakan suvga bir choy qoshiq bor kislotasi solingan eritma bilan bog'ich namlanib bog'lanishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mashrabboyivich, M. S. (2024). TEXNIK VOSITALARDAN CHIQUYOTGAN SHOVQINNING INSONLARGA BO'LAYOTGAN TA'SIRINI O'RGANISH. *Строительство и образование*, 3(5), 131-136.
2. Mo'Minjonov, N. N., To'Ychiyev, A. X., Abdualiyev, E. R., & Akbarov, D. S. (2024). ISHLAB CHIQUYOTGAN ZARARLI MODDALARNI AHOLI TURMUSH TARZIGA TA'SIRI. *Экономика и социум*, (2 (117)-1), 445-448.
3. Mo'Minjonov, N. N. (2024). XAVFSIZ HARAKATNI TASHKIL ETISHDA MEHNAT MUHOFAZASI FANINI O'QITISHNI O'RNI. *Экономика и социум*, (6-1 (121)), 821-824.
4. Mominjonov, N. N. (2023). ATMOSFERA HAVOSINI IFLOSLANISHI NATIJASIDA INSONLARGA BO'LAYOTGAN TA'SIRI. *Экономика и социум*, (11 (114)-1), 226-230.
5. Nozimjon, M., & Abdurakhim, K. (2023). TO THE QUESTION OF ANALYSIS OF INDUSTRIAL AND ENVIRONMENTAL SAFETY MANAGEMENT SYSTEMS. *Universum: технические науки*, (2-5 (107)), 20-23.
6. O'.R.Yo'ldoshev, O.D.Rahimov, R.T.Xo'jaqulov, O.T.Hasanova "Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi" kasb-hunar kollejlari uchun o'quv

qo‘llanma. “Davr nashriyoti” Toshkent-2013

7. M.Musaev. Sanoat chiqindilarini tozalash texnologiyasi asoslari. Darslik. O‘zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti Toshkent -2011 yil.

8.O‘zbekiston Respublikasi Qizil kitobi 2-t. Darslik, —Chinor ENKl, Toshkent - 2009.

9. Nemadjon o‘g, M. M. N. (2024). O ‘ZBEKISTONDA KIMYO SANOATI RIVOJLANISHI. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 14(2), 302-306.

10. Nemadjon o‘g, M. M. N. (2024). FAVQULOTDA VAZIYAT SODIR BO ‘LGANDA EVAKUATSIYA YO ‘LLARI VA CHIQISH YO ‘LKALARIGA QO ‘YILADIGAN TALABLAR. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 14(2), 298-301.

11.Nemadjon o‘g, M. M. N. (2024). ZARARLI CHANGLARNI INSON SOG ‘LIG ‘IGA TA’SIRI HAMDA ULARDAN HIMOYALANISH YO ‘LLARI. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 14(2), 295-297.